

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till utredningen om vissa frågor om nyanlända elevers utbildning (U 2015:12)

Dir.
2015:135

Beslut vid regeringssammanträde den 10 december 2015

Förlängd tid för och utvidgning av uppdraget

Regeringen beslutade den 26 november 2015 att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda vissa frågor om nyanlända elevers utbildning (dir. 2015:122). I tillägg till det uppdraget ska även vissa frågor om hur kunskap och kompetens hos både asylsökande och personer som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare snabbt kan tas till vara i det svenska skolväsendet utredas.

Tilläggsuppdraget ska redovisas senast den 14 mars 2016. Uppdraget i övrigt ska fortfarande redovisas senast den 18 januari 2016.

Uppdraget att föreslå hur kunskap och kompetens hos nyanlända kvinnor och män snabbt kan tas till vara i det svenska skolväsendet

Sveriges framtida utveckling är beroende av ett välfungerande skolväsende där professionella lärare undervisar elever mot högt ställda kunskapsmål. Alla barn och elever har rätt till en likvärdig utbildning av god kvalitet. För att uppnå detta är regeringen angelägen om att ta till vara kunskapen och kompetensen både hos asylsökande och personer som omfattas av lagen om etableringsinsatser. Dessa personer kan bli en värdefull tillgång som berikar det svenska skolväsendet. Med hänsyn till det stora

antalet asylsökande och deras anhöriga som anländer till Sverige har behovet av undervisning i modersmål och studiehandledning på modersmål ökat ytterligare. Bland annat med hänsyn till det ökade elevantalet behöver även lärare i andra ämnen rekryteras. Det stora barn- och elevantalet medför dessutom ett behov av ökad vuxennärvaro i skolväsendet.

Det är viktigt att ta till vara kunskap och kompetens hos både asylsökande och personer som omfattas av lagen om etableringsinsatser som är utbildade lärare, förskollärare eller barnskötare, har en yrkesbakgrund som lärare, förskollärare eller barnskötare eller som har ämneskunskaper på motsvarande högskolenivå eller yrkeskunskaper i sådana ämnen där det råder brist på utbildade lärare eller förskollärare i Sverige. Det kan också vara fråga om andra vuxna som kan arbeta som modersmållärare, studiehandleda på modersmål eller på annat sätt bistå lärare, förskollärare eller annan personal i det svenska skolväsendet, t.ex. som lärarassistenter. På detta sätt kan även arbetsbördan för lärarna och förskollärarna minska.

Vilka får undervisa?

Bestämmelser om vilka som får undervisa i skolväsendet finns i skollagen (2010:800). Som huvudregel gäller att endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och behörighet för viss undervisning får bedriva undervisningen (2 kap. 13 §). Om det inte finns någon att tillgå inom huvudmannens organisation som uppfyller kraven på legitimation och behörighet eller om det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till barnen eller eleverna, får dock en annan lärare eller förskollärare bedriva undervisningen, som huvudregel under högst ett år i sänder (2 kap. 18 och 19 §§). Denna tidsbegränsning gäller bl.a. inte för yrkeslärare och modersmållärare. När det gäller beslut om betyg får som huvudregel en lärare som inte är legitimerad bara fatta beslut tillsammans med en lärare som är legitimerad (3 kap. 16 §).

I 4 kap. 2 § förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare anges att om ett bevis över utländsk lärar- eller förskollärarytbildning ligger till grund

för ansökan om legitimation ska Statens skolverk inhämta ett yttrande från Universitets- och högskolerådet innan ärendet avgörs.

Olika typer av kompletterande utbildningar

Vissa personer kan behöva studera ytterligare utöver tidigare högskoleutbildning för att få behörighet att arbeta som lärare eller förskollärare. Det finns i dag olika möjligheter att genomgå en sådan kortare utbildning. Detta kan uppnås bland annat genom kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen (KPU) eller genom kompletterande utbildning för personer med avslutad utländsk lärarutbildning. Dessa utbildningar är delvis reglerade i förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning och i förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen, delvis av högskolorna själva.

Etableringsuppdraget

Från och med den 1 december 2010 har staten genom Arbetsförmedlingen det samordnande ansvaret för insatser för vissa nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet, det s.k. etableringsuppdraget. Enligt lagen om etableringsinsatser har nyanlända rätt till en etableringsplan med insatser som ska underlätta etableringen. Etableringsplanen ska minst innehålla utbildning i svenska för invandare (sfi), samhällsorientering och aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet. Till exempel kan nyanlända med etableringsplan kombinera praktik med svenskundervisning. Nyanlända som deltar i etableringsinsatser har rätt till statlig etableringsersättning för sin försörjning.

Snabbspår och andra insatser inom arbetsmarknadspolitiken

Regeringen har tillsammans med arbetsmarknadens parter, Arbetsförmedlingen och andra berörda myndigheter fört samtal om åtgärder för att inom ramen för etableringsuppdraget skapa

snabbspår in på arbetsmarknaden för nyanlända som har utbildning eller yrkeserfarenhet som efterfrågas i Sverige. Exempelvis pågår arbete med att utforma ett snabbspår för nyanlända lärare.

Det finns även andra arbetsmarknadspolitiska insatser och olika lönestöd som många arbetssökande kan få ta del av.

Ytterligare utredning

I dag finns system för att ta till vara kunskap och kompetens hos personer med en avslutad utländsk lärar- eller förskolläraryt utbildning. Det kan dock uppstå problem för personer som inte bedöms ha en avslutad utländsk lärar- eller förskolläraryt utbildning.

För att i skolväsendet kunna använda kompetensen och kunskapen hos fler asylsökande och personer som omfattas av lagen om etableringsinsatser måste dessa kunna få sin kunskap och kompetens validerad, få sin utländska utbildning bedömd eller ta del av olika former av utbildning, till exempel undervisning i svenska språket. Risken finns annars att inlåsnings-effekter uppstår. Regeringens bedömning är att de flesta insatserna som utredningen kan få anledning att analysera rymms inom ramen för nuvarande reglering.

Vid utarbetandet av förslag behöver även erfarenheter från andra insatser, till exempel snabbspår för lärare, tas till vara. Utgångspunkten för utredningens förslag bör vara att regeringens olika insatser ska komplettera varandra.

Det behöver vidare analyseras hur de föreslagna förändringarna förhåller sig till olika ekonomiska ersättningssystem, såsom dagersättning, etableringsersättning och studiemedel. Det bör även analyseras hur förslagen påverkar individernas skyldigheter att betala olika avgifter, såsom studieavgifter.

Utbildningar som syftar till att komplettera annan utbildning för att ge behörighet att arbeta som lärare eller förskollärare i svenska skolväsendet måste hålla hög kvalitet. De som utbildas måste bli väl förberedda för kommande yrkesutövning i enlighet med de krav som gäller för det svenska skolväsendet.

Utredaren ska därför

- analysera vilka kunskaper och kompetenser som efterfrågas i skolväsendet, på kort och längre sikt, och hur dessa behov kan matchas med de kunskaper och kompetenser som kvinnor och män som är asylsökande eller omfattas av lagen om etableringsinsatser har,
- analysera om förändringar i förutsättningarna för KPU och kompletterande lärar- eller förskollärarytbildning för personer med avslutad utländsk utbildning bör göras, eller om andra ändringar bör göras eller åtgärder vidtas i syfte att få fler behöriga lärare eller förskollärare genom att bättre tillvarata kunskap och kompetens som inhämtats utomlands,
- analysera hur möjligheterna kan ökas att kombinera arbete i skolväsendet med validering av kunskap och kompetens, bedömning av utländsk utbildning och olika utbildningsinsatser, exempelvis kompletterande utbildning och utbildning i svenska,
- analysera om kravet på att Statens skolverk i vissa ärenden om legitimation ska inhämta yttrande från Universitets- och högskolerådet ska vara kvar,
- ge exempel på hur undervisning kan organiseras så att asylsökande och personer som omfattas av lagen om etableringsinsatser kan medverka i undervisning av barn och elever som talar samma språk, arbeta som studiehandledare på modersmål eller modersmållärare, eller på annat sätt bistå personalen i skolväsendet,
- föreslå i övrigt hur skolväsendet bättre kan använda kompetensen och kunskapen hos asylsökande och personer som omfattas av lagen om etableringsinsatser,
- undersöka och ge exempel på hur huvudmän kan ge handledning åt asylsökande och personer som omfattas av lagen om etableringsinsatser som arbetar inom skolväsendet och vad som krävs för att huvudmännen ska kunna erbjuda handledning,
- analysera om förslagen utifrån redovisningen av punkterna ovan påverkar den enskildes rätt till ekonomisk ersättning eller skyldighet att betala avgifter,

- analysera om det finns behov av att underlätta informationsutbytet mellan berörda myndigheter och andra instanser för att genomföra föreslagna ändringar,
- föreslå hur lämplighetsbedömning kan genomföras för de personer som ska verka i det svenska skolväsendet, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Vem ska omfattas av förslagen?

Utredaren bör specificera vilka grupper förslagen riktas till. För vissa insatser kan även personer som varken är asylsökande eller som omfattas av lagen om etableringsinsatser komma i fråga. Utredaren bör därför specificera målgruppen för de analyser som presenteras och de insatser som föreslås. De förslag som rör asylsökande ska ta hänsyn till den migrationsrättsliga lagstiftningen samt ändringar aviserade av regeringen.

Konsekvensbeskrivningar

Det som anges om konsekvensbeskrivningar i ursprungsdirektiven gäller även för tilläggsdirektivet.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska avseende tilläggsuppdraget inhämta information och synpunkter från Arbetsförmedlingen, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Universitets- och högskolerådet, de universitet och högskolor som bedriver KPU eller kompletterande utbildning för personer med avslutad utländsk lärarutbildning, Barnombudsmannen, Sveriges Kommuner och Landsting, Friskolornas riksförbund, Idéburna skolors riksförbund, berörda fackliga organisationer och elevorganisationer samt andra berörda myndigheter och organisationer med relevans för uppdraget.

Utredaren ska vidare inhämta synpunkter från andra relevanta utredningar, såsom 2015 års skolkommision (U 2015:03), Gymnasieutredningen (U 2015:01), Utredningen Bättre möjligheter till fjärrundervisning och undervisning på entreprenad (U 2015:09) och Kommittén om en samordnad utveckling av validering (U 2015:10).

Det utvidgade uppdraget ska redovisas senast den 14 mars 2016. Uppdraget i övrigt ska fortfarande redovisas senast den 18 januari 2016.

(Utbildningsdepartementet)